

Insuficiència cardíaca

Guies de pràctica clínica

Material docent

Institut Català
de la Salut

Insuficiència cardíaca

Autors (I)

- **Jose María Verdú Rotellar**, metge. Equip d'Atenció Primària Verneda nord. ICS
- **Valeria Pacheco Huergo**, metge. Equip d'Atenció Primària Vilapicina. ICS
- **Ester Amado Guirado**, farmacèutica. Servei d'Atenció Primària Litoral de Barcelona. ICS
- **Neus Esgueva de Haro**, infermera. Àmbit d'Atenció Primària Barcelona Ciutat. ICS
- **Natalia López Pareja**, metge. Equip d'Atenció Primària Congrés. ICS
- **Laia Alemany Vilches**, especialista en Salut Pública i Medicina Preventiva. Àmbit d'Atenció Primària Barcelona Ciutat. ICS
- **Antoni Bayes-Genis**, cardiòleg. Servei de Cardiologia. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.
- **Jose María Casacuberta Monge**, metge. Equip d'Atenció Primària Verneda sud. ICS
- **Josep Comin Colet**, cardiòleg. Servei de Cardiologia. Hospital del Mar. IMAS
- **Jose María Elorza Ricart**, especialista en Salut Pública i Medicina Preventiva. Àmbit d'Atenció Primària Barcelona Ciutat. ICS

Insuficiència cardíaca

Autors (II)

- **Jordi Fabregat i Gou**, especialista en Medicina Interna. Unitat d'Insuficiència Cardíaca. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.
- **María Giné Garriga**, responsable d'Activitat Física i Salut. Àmbit d'Atenció Primària Barcelona Ciutat. ICS
- **Marta González Medina**, metge. Equip d'Atenció Primària Poblenou. ICS
- **Iskra Ligüerre Casals**. Coordinació de Processos Assistencials Servei d'Atenció Primària Muntanya de Barcelona Ciutat. ICS
- **Amparo Mena González**, metge. Grup de malalties del cor de la CAMFiC.
- **Dolores Rivero Gemar**, metge. Equip d'Atenció Primària Salt. ICS
- **Soledad Romea Lecumberri**, especialista en Salut Pública i Medicina Preventiva. Àmbit d'Atenció Primària Barcelona Ciutat. ICS
- **Jose Ricardo Serra-Grima**, cardiòleg. Servei de Cardiologia. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.
- **Joan Antoni Vallès Callol**, farmacèutic. Servei d'Atenció Primària Litoral de Barcelona. ICS

Insuficiència cardíaca

Definició (I)

La insuficiència cardíaca (IC) és una síndrome clínica complexa, conseqüència de canvis hemodinàmics, neurohormonals, moleculars, estructurals o funcionals, que disminueixen la capacitat del ventricle del cor per omplir-se o ejectar sang, i que es caracteritza per la intolerància a l'exercici, la retenció de líquids i l'augment de la morbimortalitat.

Insuficiència cardíaca

Definició (II)

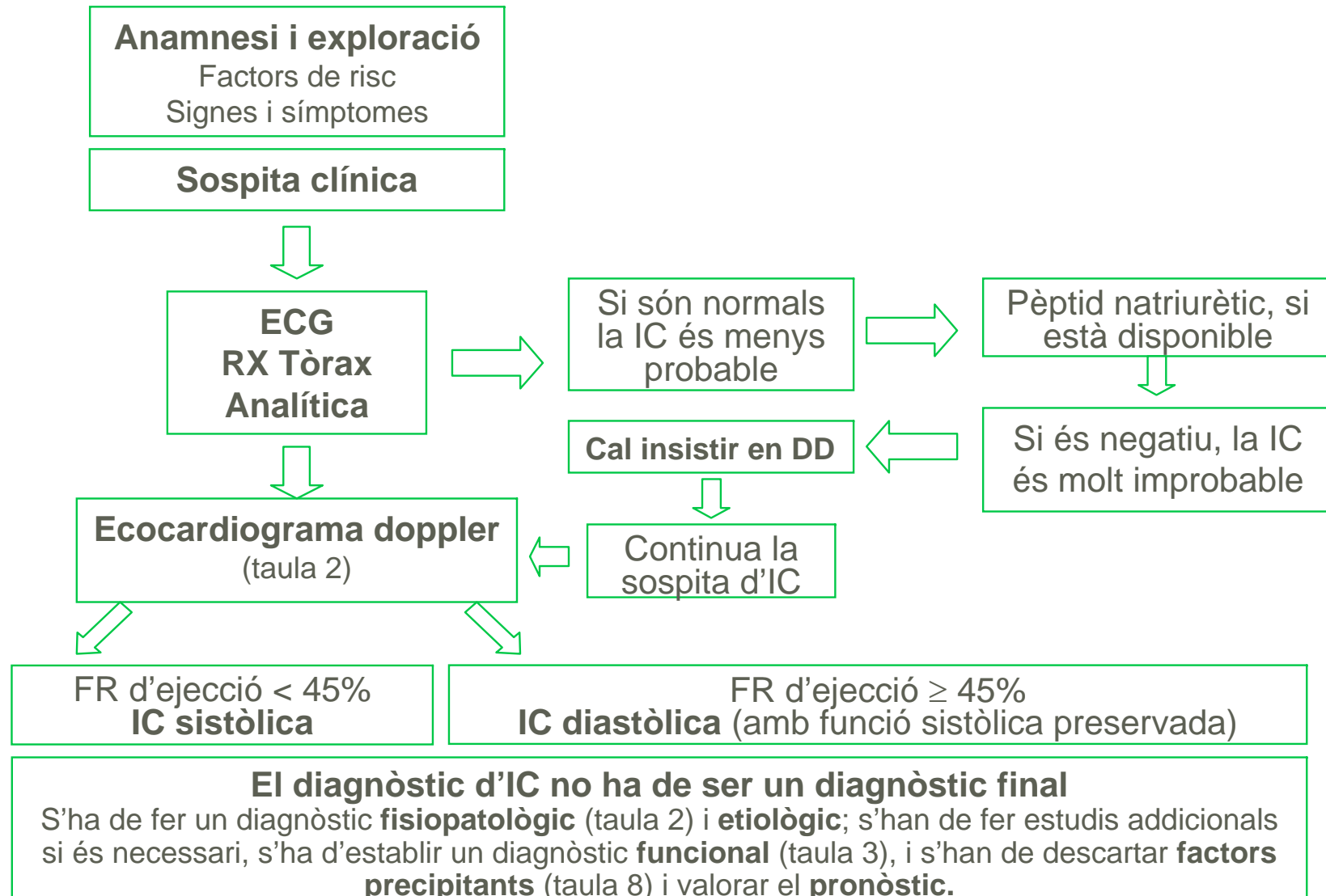
Segons la Societat Europea de Cardiologia han de complir-se els criteris diagnòstics següents en tots els casos:

- Síntomes típics d'IC en repòs o durant l'exercici (dispnea, edemes...).
- Evidència objectiva de disfunció cardíaca en repòs.

En els casos en què el diagnòstic sigui dubtós, la resposta favorable al tractament confirma la sospita.

Insuficiència cardíaca

Algoritme diagnòstic simplificat

Insuficiència cardíaca

Diagnòstic. Proves complementàries

S'ha de fer un **ECG**, **RX de tòrax** a tots els pacients amb sospita d'IC. **B**

- **ECG**. Dóna suport al diagnòstic d'IC l'existència de necrosi o isquèmia, HVE, AC x FA, BCRI.
- **RX de tòrax**. Contribueixen al diagnòstic: l'existència de cardiomegàlia, redistribució vascular i edema intersticial o alveolar.

La normalitat d'ambdues proves fa menys probable el diagnòstic d'IC i obliga a insistir en el diagnòstic diferencial. **B**

Insuficiència cardíaca

Diagnòstic. Proves complementàries (II)

A tots els pacients amb IC se'ls ha de fer una **analítica** que inclogui hemograma, creatinina, ionograma, funció hepàtica, perfil lipídic, glucèmia, TSH i analítica bàsica d'orina. **C**

A tots els pacients amb sospita d'IC se'ls fa un **diagnòstic diferencial** en aquells processos que poden presentar-se amb símptomes i/o signes comuns. **C**

Cal fer un **ecocardiograma Doppler** a tots els pacients en qui continuï la sospita d'IC després de l'anamnesi, l'exploració, l'analítica, ECG i RX de tòrax per confirmar el diagnòstic. **A**

Insuficiència cardíaca

Diagnòstic fisiopatològic

- Interpretació del ecocardiograma en IC

Críteris de disfunció sistòlica

Fracció d'ejecció < 45 %

- 40% - 45% Lleugerament deprimida
- 30% - 40% Moderadament deprimida
- < 30 % Severament deprimida

Críteris de disfunció diastòlica

Fracció d'ejecció ≥ 45%

Críteris de disfunció diastòlica
(vegeu l'annex 3; taula 3.2)

Signes indirectes de disfunció diastòlica. (HVE, MCHP, dilatació d'AI valvulopatia aòrtica o mitral moderadasevera.etc.)

Ecocardiograma normal, persisteix sospita després de descartar DD. (Framingham positiu, múltiples ingressos, resposta al tractament, FR de disfunció diastòlica, pèptids natriurètics augmentats.

IC diastòlica establerta

IC diastòlica probable

IC diastòlica possible

Insuficiència cardíaca

Diagnòstic etiològic

- L'objectiu fonamental és determinar si existeix una causa corregible, principalment una patologia isquèmica (32 % - 47 %) o valvular (17 % - 21 %).
- L'HTA està present com a causa o com a factor etiològic principal entre el 49 % i el 80 % dels casos, sobretot en IC diastòlica.

Insuficiència cardíaca

Factors precipitants

- Tractament insuficient o falta d'adherència al tractament farmacològic i no farmacològic.
- Fàrmacs (AINES, comprimits efervescents, corticoides, verapamil i diltiazem - en sistòlica, antiarítmics- excepte amiodarona, glitazones, antidepressius tricíclics, etc.) i substàncies tòxiques (alcohol, cocaïna, etc.).
- Infeccions respiratòries i altres.
- Isquèmia miocardiàca.
- Fibril·lació auricular ràpida i altres arítmies.
- Embolisme pulmonar (si fa repòs al llit > 3 dies: administrar HBPM).
- Hipertensió arterial mal controlada (objectiu < 130/85 i < 130/80 en diabètic).
- Insuficiència renal (evitar excessiva reducció de precàrrega i monitorar si s'administren dosis altes de diürètics i IECA).
- Anèmia.
- Disfunció tiroïdal.

Dos terços dels ingressos hospitalaris serien evitables si hi hagués una identificació i un tractament precoç dels factors precipitants.

Insuficiència cardíaca

Diagnòstic funcional

	NYHA I	NYHA II	NYHA III	NYHA IV
NYHA	Sense limitació de l'activitat física	Lleugera limitació de l'activitat física Asimptomàtic en repós	Marcada limitació de l'activitat física Asimptomàtic en repós	Incapacitat per a l'activitat física
	Asimptomàtic amb activitats habituals	Símtomes* amb activitats habituals	Símtomes* amb menys activitats que les habituals	Símtomes* en repós
CCS	Asimptomàtic amb exercici intens, ràpid o prolongat	Símtomes* si camina més de dues illes de cases o si puja més d'un pis	Símtomes* si camina menys de dues illes de cases o si puja menys d'un pis	Símtomes* si fa la més mínima activitat o en repós

NYHA: New York Heart Association; CCS: Canadian Cardiovascular Society

Insuficiència cardíaca

Tractament farmacològic (I)

- Els diürètics estan indicats per alleujar els símptomes congestius i la retenció de líquids en els pacients amb IC i s'han de dosificar d'acord amb els signes de congestió. **A**
- S'ha de pautar tractament amb IECA a **tots** els pacients amb IC sistòlica, en tots els seus estadis funcionals, tret de contraindicacions o intolerància. **A**
- S'ha de pautar tractament amb IECA a tots els pacients amb disfunció sistòlica asimptomàtica, tret de contraindicacions o intolerància. **A**
- S'han de pautar ARA II a tots els pacients amb IC sistòlica que presentin intolerància o que obliguin a la retirada d'IECA (les contraindicacions d'ambdós fàrmacs són les mateixes). **A**

Insuficiència cardíaca

Tractament farmacològic (II)

- S'ha de pautar tractament amb betabloCADadors, amb efecte demostrat en IC (carvedilol, bisoprolol, nebivolol en pacients > 70 anys), a tots els pacients clínicament estables amb IC sistòlica, classes II-IV, que no presentin contraindicacions. **A**
- S'ha de pautar tractament amb betabloCADadors, amb efecte demostrat en IC (carvedilol, bisoprolol, nebivolol en pacients > 70 anys), a tots els pacients amb disfunció sistòlica (asimptomàtica o simptomàtica), que hagin sofert un IAM i que no presentin contraindicacions. **A**
- A tots els pacients amb IC sistòlica del tipus NYHA III/IV que no presentin contraindicacions, se'ls ha d'afegir espironolactona (12,5 – 25 mgr/dia) al tractament estàndard (IECA, BB, i diürètics, amb o sense digoxina) **A**

Insuficiència cardíaca

Tractament farmacològic (III). Escalonat segons NYHA

	Tractament estàndard Millora de la supervivència i els síntomes	Afegir al tractament estàndard segons la síntomatologia Millora només dels símptomes
NYHA I	IECA (ARA II si intolerància) BETABLOCADORS (sols els casos de post IAM)	DIÜRÈTICS en la dosi mínima eficaç que mantingui el pacient asimptomàtic
NYHA II	IECA (ARA II si intolerància) BETABLOCADORS	DIÜRÈTICS depenent de retenció de fluids ARA II ^{1,3} o digitàlics ² si continua simptomàtic
NYHA III	IECA (ARA II si intolerància) BETABLOCADORS ESPIRONOLACTONA Afegir ARA II ¹ si intolerància a esprironolactona	DIÜRÈTICS depenent de retenció de fluids ARA II ^{1,3} o digitàlics ² si continua simptomàtic
NYHA IV	IECA (ARA II si intolerància) BETABLOCADORS ESPIRONOLACTONA Afegir ARA II ¹ si intolerància a esprironolactona	DIÜRÈTICS depenent de retenció de fluids ARA II ^{1,3} o digitàlics ² si continua simptomàtic

¹ En aquests casos els ARA II només han demostrat disminució de la morbiditat. Si s'afegeix ARA II a IECA cal extremar el control hidroelectrolític

² S'ha de mantenir digoxinèmia 0,5 ng/ml – 0,8 ng/ml. S'ha d'evitar la hipocalèmia.

³ En atenció primària no es recomana iniciar l'associació IECA+ARAI+esprironolactona pel risc d'hipercalèmia

Insuficiència cardíaca

Tractament de la IC diastòlica

Si hi ha sobrecàrrega de volum	Si HTA	Si hi ha alteració de distensibilitat	Si FC > 80	Si AC x FA
<ul style="list-style-type: none"> • Diürètics (evitar excessiva reducció de precàrrega) • Si no millora s'ha d'afegir ARA II o IECA • Si no millora s'han d'afegir nitrits	<ul style="list-style-type: none"> • Cal procurar un control òptim (< 130/85 mmHg i < 130/80 mmHg en DM) • IECA, ARA II, betablocadors i diürètics	<ul style="list-style-type: none"> • IECA, ARA II, betablocadors	<ul style="list-style-type: none"> • Cal evitar els fàrmacs taquicarditzants • Betablocadors o verapamil/diltiazem (evitar si FE < 50 %)	<ul style="list-style-type: none"> • Anticoagulació • Betablocadors o verapamil/diltiazem (evitar si FE < 50 %) • Cal afegir digoxina si FC en repós és > 80 batecs/min
NO S'HAN D'ASSOCIAR MAI BETABLOCADORS AMB VERAPAMIL/DILTIAZEM				

Insuficiència cardíaca

Tractament de la IC sistòlica: Dosis inicials i diana (I)

Principi actiu	Dosi inicial	Dosi diana, màxima o de manteniment*
DIÜRÈTICS:		
Diürètics de nansa: <ul style="list-style-type: none"> • Furosemda • Torasemida	20 mg - 40 mg/dia 5 mg - 10 mg/dia	120 mg/dia 30 mg/dia
Diürètics tiazídics: <ul style="list-style-type: none"> • Hidroclorotiazida • Clortalidona	12,5 mg/dia 12,5 mg/dia	50 mg/dia 50 mg/dia
INHIBIDORS DE L'ENZIM CONVERSOR DE L'ANGIOTENSINA (IECA):		
<ul style="list-style-type: none"> • Captopril • Enalapril • Lisinopril • Ramipril • Trandolapril	6,25 mg/8 h 2,5 mg/12 h 2,5 mg – 5 mg /24 h 2,5 mg/24 h 1 mg/24 h	50 mg-100 mg/8 h 10 mg-20 mg/12 h 20 mg-40 mg/24 h 5 mg-10 mg/24 h 4 mg/24 h
BLOCADORS BETA ADRENÈRGICS (BB):		
<ul style="list-style-type: none"> • Bisoprolol • Carvedilol • Nebivolol (alternativa en >70)	1,25 mg/dia 3,125 mg/12 h 1,25 mg/dia	10 mg/dia 25 mg/12 h 10 mg/24 h

* No s'haurien d'utilitzar dosis superiors a la dosi màxima, diana o de manteniment

Insuficiència cardíaca

Tractament de la IC sistòlica (I)

Descartar factors precipitants
(incompliment, infeccions, isquèmia, arítmies, fàrmacs)

IC sistòlica

-Tractament etiològic (isquèmia valvular...)
-Tractament no farmacològic
-Controlar factors de risc

IECA (sense diürètic). En tot NYHA I, II, III, IV

- Dosi mínima d'inici
- Doblar cada dues setmanes fins a dosi diària o màxima tolerada
- Monitoritzar Na, K, Cl creatinina a les 2 setmanes després de cada augment de dosi
- Si $K > 5,5$ meq/l i/o creatinina $> 2,5$ mg/dl suspendre els IECA i consultar l'especialista
- Davant l'augment de $K < 5,5$ meq/l i/o creatinina $< 2,5$ mg/dl: reduir la dosi de IECA a la meitat, retirar AINE, suplement de K i vasodilatadors no essencials, reduir diürètics si no hi ha signes de congestió. Si tot i això no es redueixen les xifres de K i creatinina s'ha de suspendre els IECA i consultar l'especialista
- En intolerància o efectes secundaris substituir per ARA II
- En contraindicacions o intoleràncies a IECA i ARA II: nitrits + hidralazina

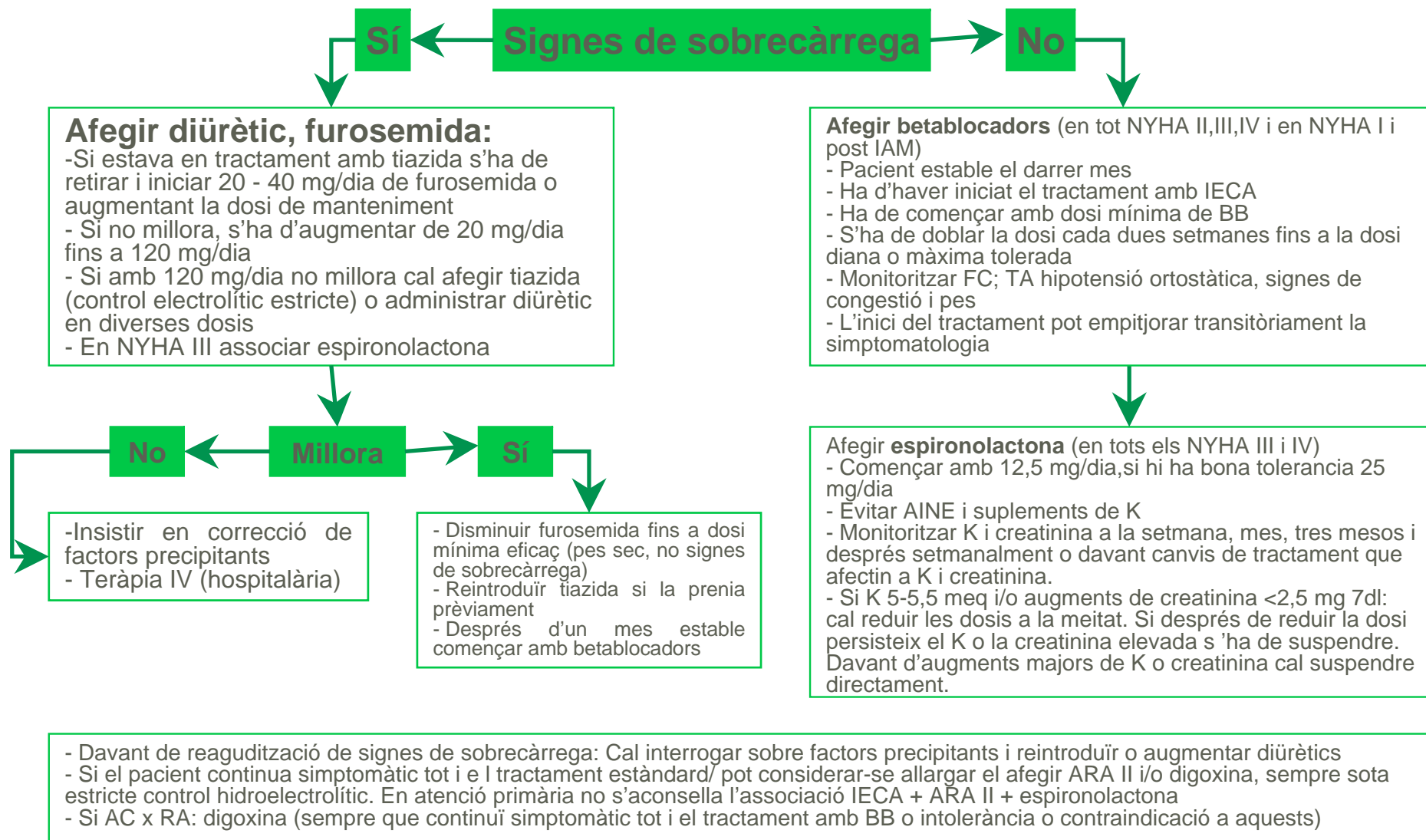
Sí

Signes de sobrecàrrega

No

Insuficiència cardíaca

Tractament de la IC sistòlica (II)

Insuficiència cardíaca

Tractament de la IC sistòlica: Dosis inicials i diana

Principi actiu	Dosi inicial	Dosi diana, màxima o de manteniment*
ANTAGONISTES DE L'ALDOSTERONA:		
• Espirolactona		
ANTAGONISTES DELS INHIBIDORS DE L'ANGIOTENSINA (ARA II):		
• Candesartan • Losartan • Valsartan	4-8 mg/dia 12,5 - 25 mg/dia 20-40 mg/12 h	32 mg/dia 50 mg/dia 60 mg/12 h
GLUCÒSIDS CARDIOTÒNICS:		
• Digoxina	0,125 mg/dia en dones 0,250 mg/dia en homes	La dosi s'ajustarà segons edat i funció renal fins assolir nivells plasmàtics entre 0,5ng - 0,8 ng/ml
HIDRALAZINA + DINITRAT D'ISOSORBIDA:		
• Hidralazina • Dinitrat d'isosorbida	25 mg/6-8 h 20 mg/12 h	50 mg – 75 mg/6 h 40 mg –60 mg/8 h – 12 h

* No s'haurien d'utilitzar dosis superiors a la dosi màxima, diana o de manteniment

Insuficiència cardíaca

Educació i mesures generals. Objectius

Coneixement de la malaltia	<ul style="list-style-type: none"> • Fer un autocontrol de pes almenys 3 vegades per setmana • Reconèixer els signes i símptomes d'alarma (augment del pes de més d'1 kg en un dia o més de 2 kg en més de dos dies, augment de la dispnea, ortopnea, edemes).
Fàrmacs	<ul style="list-style-type: none"> • Objectius de control de la tensió arterial (< 130/85 i 130/80 en diabètics i freqüència cardíaca < 90 lpm). • Evitar la utilització de fàrmacs que puguin descompensar la IC: AINE, corticoides, antagonistes del calci -verampamil, diltiazem-, nifedipina, antiarítmics –excepte amiodarona, glitazones, antidepressius tricíclics. • Conèixer la utilitat dels fàrmacs indicats, efectes adversos habituals i importància de l'adherència al tractament.
Hàbits tòxics	<ul style="list-style-type: none"> • Abandonar l'hàbit tabàquic. • Reduir el consum d'alcohol o reduir-lo en cas d'etiologia enòlica.
Dieta	<ul style="list-style-type: none"> • Seguir una dieta hiposòdica • Restringir el consum de líquids a 2 litres/ dia, excepte en IC severa, en què s'ha de restringir a 1 litre/dia. • Evitar el sobrepès/obesitat
Exercici	<ul style="list-style-type: none"> • Fer exercici físic regular individualitzat, segons la tolerància
Estat emocional	<ul style="list-style-type: none"> • Reduir l'estrès psíquic
Vacunes	<ul style="list-style-type: none"> • Recomana vacunació antigripal i pneumocòccica, si escau

Insuficiència cardíaca

Criteris de derivació

VALORACIÓ DE DERIVACIÓ HOSPITALÀRIA (URGENT)

- Manifestacions severes (aparició de dispnea de mínims esforços o de repòs, edema generalitzat, etc.).
- Pacients amb NYHA III/IV d'inici, o descompensacions en aquests pacients.
- Pacients amb NYHA II que empitjorin o no millorin després d'ajustar el tractament oral segons un algoritme de desestabilització (sense resposta en dosi màxima de diürètics).
- Malaltia greu concomitant
  - Infecció respiratòria o d'una altra localització que requereixin tractament hospitalari
  - IAM o angina inestable
  - AC x FA ràpida o arítmia descompensada
  - Sospita de tromboembolisme pulmonar
  - Síncope
  - Insuficiència renal aguda (IRA)
- Sospita d'intoxicació digitàlica.

Insuficiència cardíaca

Criteris de derivació

VALORACIÓ DE DERIVACIÓ HOSPITALÀRIA (NO URGENT)

- Aparició de la malaltia abans dels 60 anys.
- Sospita o confirmació d'etiologia isquèmica o valvular.
- Dubtes diagnòstics o terapèutics.
- Pacients amb NYHA > II (cal fer, almenys, una valoració per cardiologia).
- Pacients amb NYHA II que no millorin després d'ajustar el tractament oral, segons l'algoritme de desestabilització.
- Revisions periòdiques del pacient estable, segons consens local (NYHA I/II: anual; NYHA III/IV: semestral).
- Progressió en pacients amb tractament adequat, sense factors precipitants.
- Més de tres visites trimestrals a urgències per IC.
- Més de tres ingressos anuals per IC.
- Candidats a trasplantament cardíac o a resincronització.
- Contraindicacions o intolerància a IECA, ARA II i BB, per valorar la introducció de tractament amb hidralazina-nitrats.
- Pacient que vulgui quedar-se embarassada, per a consell o control del tractament.